

ANKARA ÜNİVERSİTESİ ASTRONOMİ BÖLÜMÜNÜN İLK YILLARI

Nihal YILMAZ^{1*}

¹Ankara Üniversitesi Astronomi ve Uzay Bilimleri Bölümü, Ankara

1937 yılında Bilecik de doğdum. Liseyi Ankara Kız Lisesinde okudum. O zamanlar son sene matematik hocaları tarafından astronomi dersleri de okutulurdu. Astronomi dersleri ilgimi çekmekle beraber, hayalimde hep matematik öğretmeni olmak vardı. Bizler şimdakilere göre bazı yönlerden çok şanslıydık. Ne üniversite hazırlık kursları ne de giriş sınavları vardı. AÜFF' nin matematik bölümüne başka bir bölüm düşünmeden kaydımı yaptırdım. Astronomi derslerini 3. sınıftan itibaren almaya başladık. Zaten bağımsız bir astronomi bölümü yoktu. Bölümde, Kapteyn' in öğrencisi olmuş ve astronomi camiasında tanınan Hollandalı profesör E. A. Kreiken ve asistanları Abdullah Kızılırmak, Rümeyza Kızılırmak, Bedri Süer, Nihat Eskioğlu vardı. Kreiken' in verdiği dersler ya A. Kızılırmak ya da B. Süer tarafından tercüme edilirdi. Sınıfta 8-10 kişi kadardık ve iki sene içinde okuduğumuz dersler de küresel astronomi, istatistik astronomi, astrofizik ve gök mekaniğinden ibaretti. Bir de dışarıdan gelen bir öğretim görevlisi mekanik dersi verirdi. Derslerdeki uygulamalar haricinde, bazı geceler, gök haritaları ile, yıldızları tanımaya çalışır, sekstant ve teodolit kullanmasını öğrenirdik. Oldukça da zevkli geçerdi. O zamanlar henüz A. Ü.' nin bir gözlemevi yoktu. Kreiken önce eleman yetiştirmeyi bu arada da gözlem evini kurmayı düşünüyordu. Bu amaçla her sene sonunda, başarılı ve istekli öğrencileri sağladığı burslarla yurtdışına gönderiyordu. Beni de bir yıllık bir burs ile Meudon (Paris) ve oradan da Haute Provence (H. P.) Gözlemevine yakın olması nedeniyle Marsilya gözlemevine gönderdi. H. P. Gözlemevi hayal ettiğimden çok daha güzeldi. İlk gözlemimi bizzat Danjon kendi fotometresinin bulunduğu (Danjon kedi gözü fotometresi) teleskop ile yaptırmış ve ben bunu çok önemsemiştim.

Döndüğümde gözlemevinin anabina inşası bitmiş, biri güneş diğeri yıldız gözlemleri için iki kubbenin yapımına başlanmıştı. Her gün yeni ve eski mezunlardan ibaret 6-7 kişilik bir grup gözlemevine çıkıyor orada çalışıyorduk. Bir minibüs vardı, belirli yerlerden geçerek bizleri alırdı. Çoğu kez de benim beklediğim yere uğramazdı, dakikalarca bekler eve dönerdim. Bu biraz da bayan olduğum için yıldırma amaçlıydı. Gece gözlemlerinin zorluğu nedeniyle astronomiye bayan eleman almak istemediklerini biliyordum. Kreiken yaz tatili için gittiği Hollanda' dan dönünce asistanlık sınavı açıldı ve bölüme asistan olarak girdim. O yıl bölümde pek eleman kalmamıştı. Abdullah ve Rümeyza Kızılırmak astronomi bölümünü kurmak üzere Ege Üniversitesine gitmişti. Kısa bir süre sonra da Nihat Eskioğlu Fransa' ya, Bedri Süer' de Kanada' ya gittiler. Ben hem Kreiken' in verdiği dersin tercümesini yapıyor hem de uygulamalara giriyordum.

* Emekli, Prof. Dr.; e-posta: yilmaznihal301@gmail.com

Kreiken elemanlarının yurtdışındaki olanaklardan yararlanarak yetişmelerini istiyordu. Bu nedenle yeni mezun olmuş başarılı öğrencileri yurtdışına yolluyordu. Bunlardan bir kısmı daha sonra bölüme dönmediler. Beni de doktora yapmam için NATO' dan temin ettiği bir burs ile Paris' e gönderdi. Ne yazık ki benim gittiğimi göremeden o yıl vefat etti. Doktoramı bitirip döndüğümde Kreiken' in yurtdışına yolladığı arkadaşlardan Semanur Engin ve Cemal Aydın da bölüme dönmüşlerdi. Daha sonra Zeki Aslan İngitere' den dönerek, Zeki Tüfekçioğlu da askerlikten ayrılarak bize katıldılar. Ben iki yıl sonra UNESCO' dan elde ettiğim bir burs ile bir yıllığına Royal Greenwich Gözlemevine giderek, yarı düzgün değişen kırmızı yıldızların dinamiği ile ilgili ortak bir çalışma yaptım. S. Engin, C. Aydın ve ben üçümüz de doktoralarımızı yıldız atmosferlerinin tayfsal analizi üzerine yapmıştık. Bundan sonraki çalışmalarımız için elimizde veriler yoktu. Bu nedenle yaz aylarında Trieste Gözlemevine gidiyor, Prof. Dr. M. Hack' ın Haut Provence Gözlemeviden getirttiği veya bizzat gözlediği(H.P.,Trieste Gözlemevine her yıl belirli zaman aralıklarında gözlem yapma olanağı tanıdı) tayflar üzerinde çalışıp ortak yayınlar yapıyor, dönüşte de kağıt üzerine aktardığımız tayfları çalışmak üzere yanımızda getiriyorduk. Kaybolur endişesiyle M. Hack onları posta ile göndermemize izin vermez, onca yükü yanımızda taşımak zorunda kalırdık.

Şekil 1. Soldan sağa: M. Hack, eşi, N. Yılmaz, S. Engin ve Z. Tüfekçioğlu; 1969 yazında Ankara.

Bu arada bölüm artık yan dal olmaktan çıkmış Astronomi bölümü olarak hizmet vermeye başlamıştı. Zamanla hepimiz doçent, profesör olduk, bölüme yeni asistanlar alındı. Şu anda onlar da Dr., Doç. veya Prof. olarak görev yapmakta ve yeni elemanlar yetiştirmektedirler. Bugün Türkiye' de Astronominin oldukça iyi bir seviyede olduğunu düşünüyorum. Şimdi Ulusal bir gözlemevimiz var. Gençlerimiz daha öğrenci iken gözlem ve araştırma yapma olanağına sahipler. Ben arkama dönüp baktığımda Kreiken gibi bir hocam olduğu için mutluluk ve gurur duyuyorum ama keşke biraz daha yaşasaydı belki daha yararlı olabilirdim diye düşünüyorum.